

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs Udtalelse om Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om oprettelse af et program, der skal højne kvaliteten af de videregående uddannelser og fremme den mellemfolkelige forståelse gennem samarbejde med tredjelande (Erasmus Mundus) (2009-2013)

KOM(2007) 395 endelig

(2008/C 204/18)

Rådet for Den Europæiske Union besluttede den 10. september 2007 under henvisning til EF-traktatens artikel 262 at anmode om Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om:

Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om oprettelse af et program, der skal højne kvaliteten af de videregående uddannelser og fremme den mellemfolkelige forståelse gennem samarbejde med tredjelande (Erasmus Mundus) (2009-2013)

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Beskæftigelse, Sociale og Arbejdsmarkedsmæssige Spørgsmål og Borgerrettigheder, som udpegede Mário Soares til ordfører og J.I. Rodríguez García-Caro til medordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 21. februar 2008.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 443. plenarforsamling den 12.-13. marts 2008, mødet den 12. marts, følgende udtalelse med 125 stemmer for, ingen imod og 2 hverken for eller imod:

1. Sammenfatning og konklusioner

1.1 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg bifalder indholdet i Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om oprettelse af et program, der skal højne kvaliteten af de videregående uddannelser og fremme den mellemfolkelige forståelse gennem samarbejde med tredjelande (Erasmus Mundus) (2009-2013). Programmet udvider og forbedrer det nuværende Erasmus Mundus-program, som EØSU allerede har udtrykt støtte for.

1.2 EØSU anser det for afgørende vigtigt at gøre de europæiske universiteter til tiltrækningspoler for studerende fra hele verden og herved bidrage til at vise den ekspertise, der findes i Europa inden for videregående uddannelse og forskning. Udvalget vil desuden understrege, at programmet ikke må bidrage til hjerneflugten fra tredjelande. Med dette for øje opfordrer udvalget Kommissionen til i samarbejde med myndighederne og universiteterne i tredjelande at undersøge strategier, som kan tilskynde de studerende og lærere til at benytte sig af de muligheder, Erasmus Mundus tilbyder, og derefter vende tilbage til deres oprindelsesland for at bidrage til en bæredygtig udvikling dér. EØSU påpeger, at det for at nå dette mål er nødvendigt at etablere en tæt forbindelse mellem EU's samarbejdspolitikker og programmer som Erasmus Mundus.

1.3 EØSU noterer sig den indsats, der er gjort i det nye handlingsprogram for at øge lærernes mobilitet ved at tildele dem 40 % af alle planlagte stipendier sammenlignet med 16,6 % i det gældende program. En sådan udveksling må betragtes som en kilde til berigelse ikke kun på det videnskabelige, men også på det kulturelle og uddannelsesmæssige område. Udvalget understreger i denne sammenhæng, at lærernes og de studerendes mobilitet ikke længere — som det ofte er tilfældet i dag — bør være et individuelt ansvar, men i stigende grad blive et institutionelt ansvar.

1.4 EØSU opfordrer medlemsstaterne og Kommissionen til så hurtigt og effektivt som muligt at fjerne hindringer i de natio-

nale lovgivninger for læreres og studerendes mobilitet, hvad angår både adgangen til de forskellige EU-lande og anerkendelse og validering af de opnåede kvalifikationer, så de, der ønsker at deltage i programmet ved at studere eller undervise i udlandet, ikke støder på hindringer eller vanskeligheder.

1.5 EØSU mener, at udvælgelsesprocedurerne bør indeholde en clearingmekanisme på europæisk plan for at undgå alvorlige skævheder mellem studieområder, de studerendes og akademikerens hjemsted og modtagelsesmedlemsstaten. EØSU støtter således indholdet af bilaget til afgørelse nr. 2317/2003/EF om etablering af Erasmus Mundus-programmet og opfordrer Europa-Parlamentet og Rådet til også at inkorporere denne mekanisme i det foreliggende forslag.

2. Forslaget til afgørelse

2.1 Den overordnede målsætning for programmet er at højne kvaliteten af de europæiske videregående uddannelser og fremme den mellemfolkelige dialog og forståelsen af forskellige kulturer gennem samarbejde med tredjelande, at fremme EU's eksterne politik, og at medvirke til tredjelandenes bæredygtige udvikling inden for videregående uddannelse. Programmet dækker femårsperioden 2009-2013.

2.2 I forslaget til afgørelse opstilles følgende konkrete målsætninger:

- a) at fremme et struktureret samarbejde mellem højere uddannelsesinstitutioner og akademisk personale i Europa og tredjelande;
- b) at bidrage til samfundenes gensidige berigelse ved at fremme mobiliteten for de dygtigste studerende og akademikere fra tredjelande, så de kan få kvalifikationer og/eller erfaring i EU, og ved at lade de dygtigste studerende og akademikere fra Europa rejse til et tredjeland;

- c) at bidrage til udviklingen af tredjelændenes højere uddannelsesinstitutioners menneskelige ressourcer og internationale samarbejdsvevne;
- d) at forbedre adgangen til de europæiske videregående uddannelser, højne deres profil og synlighed over for resten af verden og gøre dem mere attraktive for tredjelandsstatsborgere.

2.3 Initiativet skal gennemføres ved hjælp af følgende foranstaltninger:

- fælles Erasmus Mundus-masterprogrammer og fælles ph.d.-studieprogrammer under Erasmus Mundus;
- partnerskaber mellem højere uddannelsesinstitutioner i Europa og tredjelande;
- foranstaltninger til at gøre Europa til et mere attraktivt uddannelsessted;
- støtte til udvikling af fælles uddannelsesprogrammer og samarbejdsnetværker, der skal gøre det lettere at udveksle erfaringer og eksempler på god praksis;
- øget støtte til mobilitet mellem Fællesskabet og tredjelande for personer i det videregående uddannelsessystem;
- fremme af sprogkundskaber, gerne ved at give de studerende mulighed for at lære mindst to af de sprog, der tales i de lande, hvor de højere uddannelsesinstitutioner har hjemme;
- støtte til pilotprojekter, der baseres på partnerskaber med en ekstern dimension, med henblik på at sikre innovation og kvalitet i de videregående uddannelser;
- støtte til analyse og opfølgning af tendenserne og udviklingen inden for de videregående uddannelser set i et internationalt perspektiv.

2.4 Formålet med dette program er at fortsætte aktiviteterne fra første fase (2004-2008), men man søger at være mere ambitiøs ved at inkorporere det eksterne samarbejde mere direkte i programmet, udvide anvendelsesområdet til alle niveauer i de videregående uddannelser, forbedre finansieringsmulighederne for europæiske studerende og skabe større mulighed for samarbejde med højere uddannelsesinstitutioner i tredjelande.

3. Generelle bemærkninger

3.1 Ligesom i sin udtalelse om Erasmus World-programmet (2004-2008) ⁽¹⁾ hilser EØSU forslaget til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse velkommen og glæder sig over de initiativer, som er vedtaget eller ved at blive vedtaget med henblik på at bidrage til en forbedring af uddannelseskvaliteten i EU og fremme samarbejdet med tredjelande i overensstemmelse med EF-traktatens artikel 149.

3.2 I sin tidligere udtalelse udtrykte EØSU tilfredshed »med konkretiseringen af initiativer, der vil bane vej for en kvalitetspræget videregående uddannelse, som bl.a. baseres på samarbejde med tredjelande via: et samarbejde med de bedste universiteter, tiltrækning af

⁽¹⁾ Jf. EØSU's initiativudtalelse af 26. februar 2003 om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om etablering af et program, der skal øge kvaliteten af de videregående uddannelser og fremme den mellemfolkelige forståelse gennem samarbejde med tredjelande (Erasmus Mundus) (2004-2008)«, ordfører J.I. Rodríguez García-Caro (EUT C 95 af 23.4.2003).

velrenommerede akademikere og de bedst kvalificerede studerende fra disse lande. Denne gensidigt gavnlige synergi vil bidrage til udviklingen af tættere bånd og danne grundlag for en bedre forståelse og et bedre samarbejde fremover mellem EU og de deltagende lande.« ⁽²⁾

3.3 I betragtning af, at det drejer sig om samme type program, fremsætter EØSU de samme bemærkninger som dengang med små men vigtige ændringer, og tilføjer følgende iagttagelser:

3.3.1 Erasmus Mundus-programmet falder tidsmæssigt sammen med Bologna-processens centrale målsætning om at skabe et europæisk område for videregående uddannelse og forskning inden 2010 via konvergerende reformer af medlemsstaternes videregående uddannelsessystemer.

3.3.2 Det falder imidlertid også sammen med et andet eksternt mål: at gøre Europa kendt i verden som et område med videregående uddannelse og forskning af høj kvalitet. Det er derfor vigtigt, at Bologna-processen lykkes, så europæiske universiteter, og ikke kun nogle få af dem, bliver en tiltrækningspol for unge studerende fra tredjelande.

3.3.3 Kommissionen har anerkendt dette ved at acceptere Bologna-processen som en integreret del af sin uddannelsespolitik med samme status som forskning i EU.

3.3.4 Denne målsætning, skabelsen af et europæisk område for videregående uddannelse, indebærer implicit et andet mål, nemlig at tiltrække studerende og lærere fra tredjelande. Da dette er et vigtigt, endog meget vigtigt, mål i bestræbelserne på at styrke Europas position i verden, understreger EØSU, som det allerede har gjort gentagne gange, det vigtige i at undgå hjerneflugt fra udviklingslandene ⁽³⁾.

3.3.5 Foranstaltning 2 (Erasmus Mundus-partnerskaber) er et godt eksempel herpå, fordi den ud over at tage hensyn til tredjelandes konkrete udviklingsbehov åbner mulighed for begrænset ophold af kort varighed. De foreslåede foranstaltninger skulle efter EØSU's opfattelse gøre det muligt for både lærere og studerende fra tredjelande at få et nyttigt ophold som studerende eller lærer på europæiske universiteter, men de bør kraftigt tilskyndes til at vende tilbage til deres hjemland, så de kan bidrage til bæredygtig udvikling og social samhørighed i det pågældende land og samtidig effektivt kan udbrede kendskabet uden for Europa til kvaliteten af vores universiteter.

3.3.6 Risikoen for at øge hjerneflugten netop fra de steder, hvor der er størst brug for viden, navnlig på grund af manglende muligheder på markedet eller fordi der ganske enkelt ikke er de rette betingelser til stede for at videreføre deres videnskabelige arbejde, kan også mindskes ved at udvikle masters- og ph.d.-programmer i tredjelundene, herunder kurser eller praktikophold i EU-lande i perioder, som ikke er så lange, at deltagerne kommer til at føle sig rodløse i deres eget land.

⁽²⁾ Ibid.

⁽³⁾ Jf. EØSU's initiativudtalelse af 12.12.2007 om »Migration og udvikling: muligheder og udfordringer«, ordfører Sukhdev Sharma (CESE 1713/2007 — REX/236).

3.3.7 Denne risiko kan også mindskes ved foranstaltninger, som universiteterne selv er inddraget i, f.eks. ved at de aftaleformularer, der udfyldes, indeholder hjemrejsestrategier, herunder eventuelt kompensationsordninger.

3.3.8 Erasmus Mundus-programmet, som indgår i et globalt EU-politisk perspektiv, og som falder i tråd med Lissabon-strategien om at gøre Europa til den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i verden både i samarbejdet med de lande, der allerede er indgået aftaler med, og som led i en bredere vision om strategisk samarbejde med tredjelande, bør i øvrigt også betragte hjerneflugt som en alvorlig trussel mod en ligevægtig udvikling i de lande, programmet samarbejder med ⁽⁴⁾.

3.3.9 Det må endvidere understreges, at dette program har et andet mål, nemlig at fremme den kulturelle udveksling gennem højere kvalitet i uddannelsen og strengere krav til forskningen ⁽⁵⁾. Heraf følger, at programmet ikke bør være et påskud til at indføre et kommercielt perspektiv i de videregående uddannelser, men i stedet bør fremme kvaliteten i uddannelsen, den uafhængige forskning, respekten for akademisk frihed og, som det fremgår af forslaget, styrke bekæmpelsen af alle former for social udstødelse.

3.4 Endelig er det, i lighed med Bologna-processen, nødvendigt, at universiteternes interne og eksterne evalueringssystemer baseres på kriterier, der tager hensyn til den akademiske virkelighed, og at de tilskynder universiteterne til at opnå et højt ekspertiseniveau, hvilket er en nødvendig forudsætning for, at de kan være tiltrækningspoler for studerende og lærere fra tredjelande og samtidig bevare deres identitet.

4. Særlige bemærkninger

4.1 Et vigtigt aspekt i Erasmus Mundus-programmet er studerendes og læreres mobilitet. Erfaringerne fra Bologna-processen viser, at der har været fokuseret mere på studerendes end læreres mobilitet, selv om det i en række erklæringer understreges, at lærernes mobilitet er vigtig, hvis Bologna-strategien skal krones med held. I øvrigt kritiserede Europarådet i 2006 strategien for at være »ufuldstændig og usammenhængende«.

4.1.1 Med udgangspunkt i dette forhold er det vigtigt, at Erasmus Mundus fremmer lærernes mobilitet. Som det fremgår af et af Bologna-processens 6 hovedmål vedrørende forskere og lærere, er det endvidere nødvendigt at overvinde de vanskeligheder, som hindrer en effektiv lærermobilitet, og i den forbindelse i særlig grad sætte fokus på anerkendelsen og udnyttelsen af viden og ekspertise, som er opnået gennem forskning, undervisning og uddannelse i den periode, hvor den pågældende lærer har været fraværende fra sin sædvanlige arbejdsplads.

4.1.2 Det er afgørende vigtigt at tage hensyn til en række faktorer, som ikke må bagatelliseres, nemlig:

- de nuværende skævheder mellem uddannelsessystemerne i modtagelses- og oprindelseslandene;

⁽⁴⁾ Jf. EØSU's udtalelse af 25.10.2007 om »En udviklingsfremmende EU-politik for indvandring og samarbejde med hjemlandene«, ordfører L. M. Pariza Castañón (EUT C 44 af 16.2.2008).

⁽⁵⁾ Jf. EØSU's udtalelse af 20.4.2006 om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets beslutning om det europæiske år for interkulturel dialog (2008)«, ordfører Agnes Cser (EUT C 185 af 8.8.2006).

- det nødvendige i at anerkende og udnytte de pågældende personers uddannelse, undervisningserfaring og forskning;

- anerkendelse ikke kun af videnskabelige bidrag, men også af sociokulturelle værdier;

- udveksling af lærere og forskere betragtet som en kulturel og uddannelsesmæssig berigelse og ikke kun som en metode til udvælgelse af de bedst kvalificerede lærere, studerende og forskere fra tredjelande, som om der var tale om »kvalificerede« indvandrere.

4.1.3 I den sammenhæng må det navnlig sikres, at udvekslingen af lærere er til gavn ikke kun for modtagelses- og oprindelseslandene og for de studerende, men også for universiteterne selv. At gøre det muligt for borgere i tredjelande at erhverve kvalifikationer og viden via en uddannelsesperiode i EU kan være en metode til fremme af hjernecirkulation, som i lige høj grad gavner de lande, der modtager lærere og studerende, og de lande, der sender dem af sted. Af de forskellige udvekslingsformer er besøg eller praktikophold af kort varighed, sabbatår og særlige forskningsprogrammer de mest kendte, men der er herudover en lang række andre muligheder på dette område.

4.2 Meddelelsen henviser til nogle aspekter, som EØSU er helt enig i. Der er tale om vigtige punkter, som derfor må understreges:

4.2.1 Den udfordring, der ligger i den sproglige mangfoldighed i Europa, og som hele dette spørgsmål rejser, bør betragtes som en yderligere mulighed for dem, der har valgt Europa som destination. Anerkendelse af, at et bestemt sprog er på vej til at blive et videnskabsprog, betyder ikke, at man ignorerer den værdi, studiet af andre sprog har for uddannelse og forskning i en globaliseret verden. Sådanne sprogstudier sikrer sproglig rigdom og flere muligheder for alle, herunder de EUBorgere, der kun taler deres modersmål.

4.2.2 De udviklede migrationsregler, der hele tiden ændres (og bliver mindre og mindre fleksible), er et andet problem at tage hensyn til, når talen er om akademikere og studerende fra tredjelande. Dette kan og bør på ingen måde være et motiv til at vanskeliggøre læreres, forskeres og studerendes mobilitet. Der er navnlig behov for at gennemføre Det Europæiske Råds resolution om udstedelse af visa til studerende og lærere, der deltager i denne type programmer.

4.2.3 Erasmus Mundus bør endvidere helt og fuldt realisere et andet af de opstillede mål, nemlig at være et værktøj til bekæmpelse af alle former for udstødelse, herunder racisme og fremmedhad, samt bidrage til at fjerne forskelsbehandling mellem mænd og kvinder.

4.3 Resultaterne af en undersøgelse gennemført af Academic Cooperation Association i 2004-2005 på foranledning af Kommissionen viser det nødvendige i at fastlægge en europæisk

strategi til oprettelse af et europæisk område for videregående uddannelse, som tilbageviser den tanke, at det i Europa kun er de højest udviklede lande eller landene med den største universitetstradition, som kan tilbyde kvalitet.

4.3.1 Denne strategi tog udgangspunkt i et krav (som allerede er formaliseret i det nuværende Erasmus Mundus-program) om, at der skal være oprettet partnerskaber mellem mindst 3 universiteter fra mindst 3 lande, for at der kan indgives en ansøgning. I programmet for 2009-2013 fastholdes dette krav, hvilket EØSU fuldt ud støtter ⁽⁶⁾.

4.3.2 Der er imidlertid brug for andre elementer for at forbedre de europæiske universiteters tiltrækningskraft, f.eks. i kraft af deres internationale prestige, en højt kvalificeret lærerstab, lave studieomkostninger, værdien af de tildelte stipendier, den prestige, der er forbundet med den pågældende universitetsgrad, mulighederne for integration på arbejdsmarkedet, kendskabet i tredjelændene til de forskellige universiteter i EU-landene samt leveomkostningerne og mulighederne for eller vanskelighederne ved at opnå visa. Alle disse faktorer, navnlig levestandarden og undervisningsgebyrets størrelse, bør være afgørende ved tildelingen af stipendier.

4.3.3 Denne nye fase i Erasmus Mundus-programmet bør derfor være en mulighed for med repræsentanter for universiteter og med lærere og studerende at drøfte, hvilke foranstaltninger der ville kunne bidrage til at udbrede kendskabet til andre universiteter i andre EU-lande og til disses stærke sider med henblik på at udvide efterspørgslen hos studerende og lærere i tredjelande.

4.3.4 Dette mål kan f.eks. opnås ved at følge Bologna-procesens gode eksempel og skærpe det europæiske universitetsrums profil som helhed i de eksisterende informationskilder, der konsulteres af dem, der ønsker at studere uden for deres hjemland (internettet, websteder, EU-repræsentationer).

4.3.5 Det vil således være muligt i et snævert institutionelt samarbejde mellem medlemsstaterne, Kommissionen og universitetsmyndighederne at etablere en lettilgængelig, omhyggeligt forberedt og løbende ajourført europæisk universitetsportal med et attraktivt og ofte besøgt indhold, som giver adgang til forskellige europæiske universiteters portaler. Det vil endvidere være muligt i EU-repræsentationerne at oprette særlige afdelinger for udbredelse af information om det europæiske universitetsrum.

4.4 En central forudsætning for, at det europæiske universitetsrum kan tiltrække lærere og studerende, er tilstedeværelsen

af et højt kvalificeret, vellønnet og professionelt anerkendt lærerkorps.

4.5 EØSU understreger endnu en gang, at det anser Erasmus Mundus-programmet for at være en glimrende lejlighed til at finde frem til de mest lovende blandt unge studerende, lærere og forskere fra tredjelande, som uden tvivl vil være af stor værdi for udviklingen af selve Europa. Det er imidlertid også vigtigt at understrege, at der i Europa, er mange unge akademikere, der har store vanskeligheder ved at finde ordentligt og relevant arbejde i deres eget land. Dette bør ikke kun betragtes som et forbehold over for Erasmus Mundus-programmet, men give anledning til en debat om problemet.

4.6 Det er vigtigt at pointere, at det i mange udviklingslande kun er de offentlige universiteter, der har kapacitet til at demokratisere de videregående uddannelser og fjerne forskelsbehandling og uligheder (et af Erasmus Mundus-programmets erklærede mål). Med dette for øje, og selv om programmet ikke bør skelne mellem den offentlige og private sektor, bør det i disse tilfælde bidrage til at konsolidere og styrke de offentlige universiteter i tredjelande ved at hjælpe dem med at opfylde deres mål om uddannelse og forskning af høj kvalitet i et klima med akademisk frihed.

4.7 I artikel 5, litra f), i Kommissionens forslag bør der også henvises til arbejdsmarkedets parter (arbejdstager- og arbejdsgeberrepræsentanter), som kender situationen ude i marken og ved, hvilke færdigheder og kvalifikationer arbejdsmarkedet reelt har brug for. I fastlæggelsen af indholdet af masters- og ph.d.-grader bør der endvidere tages hensyn til tredjelandes behov for økonomisk og social udvikling.

4.8 Det hedder i bilaget til afgørelse nr. 2317/2003 (EUT L 345 af 31.12.2003, s. 1) om etablering af Erasmus Mundus-programmet, at: »Udvælgelsesprocedurerne skal indeholde en clearingmekanisme på europæisk plan for at undgå alvorlige skævheder mellem studieområder, de studerendes og akademikernes hjemsted og modtagelsesmedlemsstaten.« Dette er ikke medtaget i bilaget til forslaget til det nye Erasmus Mundus-program. Hvis et af programmets hovedopgaver er at synliggøre de europæiske universiteter og sikre deres deltagelse i programmet, bør det være en prioritet at anvende ovenstående princip ved udvælgelsen af deltagende centre for at undgå, at programstøtten altid går til de samme lande og de samme universiteter.

Bruxelles, den 12. marts 2008

Dimitris DIMITRIADIS

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽⁶⁾ Ifølge oplysninger offentliggjort af Kommissionen har over 350 universiteter fra praktisk taget alle EU-landene indtil nu deltaget i Erasmus Mundus-programmet, og universiteter fra 12 af de 27 EU-lande har taget ansvaret for projektkoordineringen. Oplysningerne viser endvidere, at de fleste af projekterne har omfattet over 4 universiteter fra forskellige lande.